

Inhoudstafel

§ 1. Slachtofferonvriendelijkheid?	nrs. 1 – 5
I. De belofte	nrs. 1 – 2
II. Wat ervan terechtkomt	nrs. 3 – 5
§ 2. Artikel 6.29	nrs. 6 – 19
I. Artikel 6.29 eerste alinea van het voorgestelde Boek 6 nrs. 6 – 15	
A. Het toepassingsgebied volgens de wettekst	nr. 7
B. Het toepassingsgebied volgens de toelichting	nrs. 8 – 10
C. Het drijfzand onder artikel 6.29 eerste alinea van het voorgestelde Boek 6. nrs. 11 – 13	
1. Bekeken van de zijde van de derde aansprakelijke	nr. 12
2. Bekeken van de zijde van de rechtstreeks benadeelde	nr. 13
D. De kortsluiting	nrs. 14 – 15
II. Artikel 6.29 tweede alinea van het voorgestelde Boek 6 een bedorven kers op een mislukte taart	nrs. 16 – 19
A. De wettekst	nr. 16
B. De toelichting	nr. 17 - 19

§ 1. Slachtoffervriendelijkheid ?

I. De belofte

1. Volgens de toelichting bij het wetsvoorstel houdende boek 6 "Buitencontractuele aansprakelijkheid van het Burgerlijk Wetboek" (hierna het "wetsvoorstel")¹ is het Belgische aansprakelijkheidsrecht "door zijn soepelheid en flexibiliteit (...) over het geheel genomen slachtoffervriendelijk" en wordt "dit perspectief niet fundamenteel ter discussie gesteld, integendeel zelfs".²

Daartoe verwijzen de auteurs naar "verschillende bepalingen over de grondslag van de aansprakelijkheid en het oorzakelijk verband" die de bewijslast van de benadeelde zouden verlichten.³

Na die, voor slachtoffers hoopvolle woorden, wordt hen echter meteen duidelijk gemaakt dat ze daarvan niet (al te) veel mogen verwachten: "De beoogde hervorming strekt er wel toe om het aansprakelijkheidsrecht een stevigere basis te geven, in het belang van alle betrokkenen".⁴ De aansprakelijkheidsregel streeft ernaar een evenwicht te vinden tussen de vrijheid van handelen en ondernemen dat economische actoren moet toelaten hun activiteiten te ontplooiën enerzijds en het recht op zekerheid dat de slachtoffers moet toelaten vergoeding te bekomen voor de schade die zij door deze activiteiten hebben geleden anderzijds".⁵

Volgens de toelichting werd het (gewenste) evenwicht reeds door de auteurs van het Napoleontisch Burgerlijk Wetboek (1804) gevonden : zij aanvaardden immers niet dat de burgerlijke aansprakelijkheid moet of kan worden afgeleid uit het enkele feit dat er zich schade heeft voorgedaan, maar maakten haar⁶ integendeel afhankelijk van het

¹ Wetsvoorstel van 8 maart 2023 houdende boek 6 "Buitencontractuele aansprakelijkheid van het Burgerlijk Wetboek, *Gedr. St. Kamer* 2023-23, nr. 3213/001.

² Toelichting bij het wetsvoorstel, *Gedr. St. Kamer* 2023-23, nr. 3213/001, p.5 (vierde alinea).

³ Toelichting, bij het wetsvoorstel, *Gedr. St. Kamer* 2023-23, nr. 3213/001, p.5 (vierde alinea). Er wordt echter niet toegelicht waarin de verlichting van de bewijslast van de benadeelde op het vlak van de grondslag van de aansprakelijkheid en van het oorzakelijk verband zou bestaan.

⁴ Onderstreept door de auteur van deze bijdrage.

⁵ Toelichting, bij het wetsvoorstel, *Gedr. St. Kamer* 2023-23, nr. 3213/001, p.5 (vierde alinea).

⁶ De aansprakelijkheid voor persoonlijke daden.

bestaan van een fout, zodat het slachtoffer de gevolgen van toeval of onzekerheid draagt.⁷

Kortom, ultiem krijgen de slachtoffers de boodschap te slikken dat de hervorming (2023), zoals reeds in 1804, van oordeel blijft dat de vergoeding van hun schade⁸ ondergeschikt is aan het bewijs van een fout⁹ en, op die manier, “economische actoren moet toelaten hun activiteiten, gesteund op de vrijheid van handelen en ondernemen, te ontplooiën“. Die ondergeschiktheid en voorrangregeling bepalen, volgens de hervormers, het “evenwicht“ in het aansprakelijkheidsrecht.

Aan de omstandigheid dat dit gedachtengoed uit 1804 stamt en de belangen diende van de toenmalige oligarchische en plutocratische elite die, ondanks de zgn. Franse Revolutie (1789), het politieke, financiële, economische en culturele beleid domineerde, wordt in de toelichting geen aandacht besteed. Er wordt evenmin onderzocht of en in welke mate dat gedachtengoed verenigbaar is met de democratische beginselen¹⁰, finaliteit en werkingsregels, hoewel het voor de hand ligt¹¹ dat zulks (bijzonder) weinig waarschijnlijk is.

2. In de toelichting wordt derhalve, zonder onderzoek, vooropgesteld¹² : “Aansprakelijkheid kan dus alleen onder bepaalde¹³ voorwaarden ontstaan, hetgeen niet uitsluit dat deze¹⁴ voorwaarden in bepaalde gevallen kunnen worden versoepeld, om rekening te houden hetzij met het gevaarlijke karakter van de schadeverwekkende activiteit, hetzij met de bijzondere noodzaak om de slachtoffers van een aantasting van hun lichamelijke integriteit te beschermen”.¹⁵

⁷ Toelichting, bij het wetsvoorstel, *Gedr. St. Kamer 2023-23*, nr. 3213/001, p. 6 (eerste alinea)

⁸ De aantasting van hun leven, van hun gezondheid, van hun fysische of psychische integriteit, van hun arbeidsvermogen, van hun vrijheid, van hun privéleven, van hun eigendom (inkomsten, vermogen), van hun overtuigingen en gevoelens... Die “waarden“ vormen het voorwerp van de fundamentele rechten waarvan de slachtoffers titularis zijn, althans in een (werkelijk) democratische samenleving.

⁹ En van tal van andere aansprakelijkheidsvoorwaarden die o.m. op het causaal verband, op de vergoedbare schade en op het schadeherstel betrekking kunnen hebben.

¹⁰ Waarin de effectieve uitoefening van de fundamentele rechten (vervat in de Grondwet, het EVRM, het Unie-Handvest...) een allesoverheersende plaats innemen.

¹¹ Omdat de uitgangspunten (beginselen, finaliteit en werkingsregels) van een oligarchische en plutocratische samenleving mijlener verwijderd liggen van die van een democratische samenleving.

¹² Wat weinig of niet wetenschappelijk is.

¹³ De ontwerpers bedoelen overduidelijk de bestaande wettelijke voorwaarden (1804), sindsdien door de rechtspraak – op die basis – uitgewerkt.

¹⁴ Bestaande.

¹⁵ Toelichting, bij het wetsvoorstel, *Gedr. St. Kamer 2023-23*, nr. 3213/001, p. 6 (eerste alinea, in fine).

Slachtoffers zouden dus niet alle hoop moeten opgeven : de (strengere) aansprakelijkheidsregels ¹⁶ zijn onder omstandigheden – in het kader van de hervorming – voor versoepeling vatbaar om rekening te houden hetzij met het gevaarlijke karakter van de schadeverwekkende activiteit ¹⁷, hetzij met de bijzondere noodzaak om de slachtoffers van een aantasting van hun lichamelijke integriteit te beschermen¹⁸.

Alweer is de vreugde van korte duur.

De slachtoffers blijven immers op hun honger zitten : in de toelichting wordt namelijk met geen woord gerept over de omstandigheden die tot een versoepeling van de aansprakelijkheidsvoorwaarden kunnen en moeten leiden. Het gevaarlijke karakter van schadeverwekkende activiteiten wordt noch in de toelichting noch in de voorgestelde wetbepalingen omschreven. Hetzelfde geldt met betrekking tot de bijzondere noodzaak om de slachtoffers van een aantasting van een lichamelijke integriteit te beschermen.

Dat stilzwijgen en – zitten is niet goed te praten; het wijst op een gebrek aan respect voor slachtofferleed. Waarom is, bij wijze van voorbeeld, een “bijzondere noodzaak” ¹⁹ nodig om de slachtoffers tegen een aantasting van hun lichamelijke integriteit te beschermen? Wat wordt daarmee bedoeld; onder welke voorwaarden doet zich een “bijzondere noodzaak” voor? ²⁰ Strookt dit wel met het fundamentele recht op leven, op gezondheid, op privéleven...? Volgt uit de effectieve uitoefening van die fundamentele rechten niet dat de titularissen zich geen aantasting van hun lichamelijke integriteit moeten laten welgevalen, tenzij de beperking van die rechten redelijk is in de publiekrechtelijke betekenis van het woord?

Hoe verantwoordend de opstellers overigens dat zij enkel naar de “lichamelijke” integriteit verwijzen? Stellen andere vormen van integriteitsaantastingen niets voor?

¹⁶ Wat impliceert dat die aansprakelijkheidsregels slachtoffers in de kou laten staan. Slachtoffervriendelijk over het algemeen genomen? Dit citaat laat duidelijk een ander geluid horen.

¹⁷ Die derhalve slachtoffers maken.

¹⁸ Ook wanneer de aantasting van de lichamelijke integriteit niet aan het gevaarlijk karakter van de (een) schadeverwekkende activiteit is toe te rekenen.

¹⁹ Waarom is een “noodzaak” nodig en waarom moet die bovendien “bijzonder” zijn?

²⁰ Verder in de Toelichting (bij het wetsvoorstel, *Gedr. St. Kamer 2023-23, nr. 3213/001, p. 13, vierde alinea*) wordt vermeld dat in het wetsvoorstel wordt bevestigd dat de benadeelde die lichamelijke schade heeft opgelopen recht heeft op een aanvullende vergoeding voor schade of een verergering van schade die niet in rekening werd gebracht bij een eerdere schadebepaling en waarvan hij redelijkerwijs geen kennis behoorde te hebben“. In die twee gevallen, kan niet geldig afstand worden gedaan van die rechten.

Waarom moeten blijkbaar enkel slachtoffers van de aantasting van hun lichamelijke integriteit worden beschermd? Moet de aantasting van andere fundamentele rechten (inclusief vrijheden) niet langer worden beschermd? Wordt door de Straatburgse rechtspraak niet bevestigd dat alle fundamentele rechten in een democratische samenleving even noodzakelijk en waardevol zijn?

Vanzelfsprekend zal op die vragen, enigszins verbolgen, worden geantwoord dat de opstellers het zo niet bedoelden, dat een paar zinnen uit hun context worden gelicht, dat met een kanon op een mug wordt geschoten, dat het over een “slip of the tongue” gaat, dat de kritiek disproportioneel is...

Ook wanneer de kritiek buitensporig zou zijn, laat zij hoe dan ook onverlet dat uit het gebrek aan aandacht of voorzorg in het woordgebruik, een tekort aan slachtofferbegrip blijkt : eenmaal slachtoffer, blijken de slachtoffers voorbestemde verliezers te zijn.

II. Wat ervan terecht komt

3. Het voorgaande is niet tot een kwestie van humeurigheid te herleiden. Het gaat ook niet over de vraag wie “gelijk” heeft en wie niet.

Hoeft het nog betoog dat (o.m.) het (democratische) samenlevingsverband, wereldwijd, onder hoogspanning staat omwille van uitdagingen die aan menselijke ²¹ activiteiten zijn toe te rekenen ²², maar – althans op dit moment – aan menselijke controle ontsnappen?

Daaraan zit de vaststelling vastgeknoopt dat de bestaande “gang van zaken”²³ geen soelaas kan bieden, maar integendeel voor steeds meer, ongecontroleerd, onheil moet en zal zorgen. De bestaande rechtssystemen en hun onderliggende politieke en economische modellen zijn kennelijk niet in staat geweest om beter te doen, dan wel om het tij te keren. Nuchtere bescheidenheid dwingt integendeel tot het akelige ²⁴ besluit dat zij het zover lieten en nog laten komen.

²¹ In het bijzonder economische en financiële activiteiten.

²² Die zich tijdens de laatste, anderhalve eeuw ontwikkelden.

²³ Ongeacht het politieke regime waaraan de “gevaarlijke” menselijke activiteiten hun onverminderde voortzetting danken.

²⁴ Althans voor (integere) juristen.

De klimaat-, biodiversiteits- en ecologische ontregelingen, die ongetwijfeld de meeste aandacht krijgen ²⁵, maar daarom nog niet de enige of de gevaarlijkste uitdagingen voor de samenleving zijn ²⁶, illustreren die vaststellingen.

De immer toenemende uitstoot van koolstof-, methaan-, lachgassen...²⁷ toe te rekenen aan menselijke productie- en consumptie- activiteiten ²⁸, leidt tot de, ook voor de mens, gevaarlijke opwarming van de planeet. ²⁹

Het zorgt voor klimaatveranderingen die de levensomstandigheden van talrijke levensvormen op zodanig korte termijn aantasten, dat zij zich – zonder alternatief – niet tijdig kunnen aanpassen.

4. Indien, zoals de opstellers van het wetsvoorstel houdende boek 6 (en de wetgever indien hij hen daarin volgt) heldhaftig verklaren, de aansprakelijkheidsvoorwaarden kunnen worden versoepeld “om rekening te houden hetzij met het gevaarlijk karakter van de schadeverwekkende activiteit, hetzij met de bijzondere noodzaak om de slachtoffers van een aantasting van hun lichamelijke integriteit te beschermen“ ³⁰, dan is de hervorming/modernisering van het aansprakelijkheidsrecht daartoe de uitgelezen kans om de daad bij het woord te voegen.

Sinds meerdere decennia ³¹ is immers bekend welke menselijke activiteiten de klimaat- en ecologische ontregelingen ³² veroorzaken, waar ze zich voordoen, hoe ze zich voordoen, wat er de ingrediënten en de voorwaarden van zijn, wat er moet gebeuren

²⁵ Omdat zij zich wereldwijd en in ijlt tempo manifesteren met uitdeinende rampen die talloze slachtoffers, rechtstreeks en onrechtstreeks, maken.

²⁶ De toenemende inkomens- en vermogensongelijkheden, evenals de ontwrichting van het (o.m. democratische) samenlevingsverband zijn even grootschalige en diepgaande ontregelingen. Hoe verschillend van aard ook, blijken er tussen die ontregelingen talrijke verbanden te bestaan die een versnellend en schaalvergroterend effect hebben.

²⁷ Gecombineerd met de toename van de “uitstoot“ van andere vervuilende gassen, stoffen of afval (nitraten, onafbrekbare chemische produkten...).

²⁸ Waarbij vanzelfsprekend is aan te tekenen dat de productie aan de basis van de consumptie ligt; zonder of met verminderde productie, geen of verminderde consumptie.

²⁹ Zijn atmosfeer, bodem, wateroppervlakten...

³⁰ Toelichting, bij het wetsvoorstel, *Gedr. St. Kamer 2023-23*, nr. 3213/001, p. 6 (eerste alinea, in fine).

³¹ Zoals o.m. uit het overbekende “Limits to growth“ blijkt, was die kennis reeds vanaf de jaren 1970 beschikbaar (zie D.H. Meadows, D.L. Meadows, J. Randers, W.W. Behrens III, *The limits to growth. A report for the Club of Rome’s project on the predicament of mankind*, London, Earth Island Ltd, 1972, 205 p.).

³² Dezelfde vaststelling dringt zich op met betrekking tot andere aspecten van diezelfde (of andere) menselijke activiteiten zoals de verspilling van grondstoffen, hun uitputting, de afvalberg die de absorptiecapaciteit van de planeet ver overtreft...

om die ontregelingen te beëindigen en, de gevolgen ervan, in de mate van het mogelijke, te herstellen.... Even bekend zijn de goederen, de producten en de diensten die tot die ontregelingen bijdragen door hun productie, vervolgens door hun wereldwijde verspreiding en tenslotte door hun gebruik en/of consumptie. Die bijdrage (ook “voetafdruk” genoemd) is een mede-oorzaak van de schade die op eender welk ogenblik, hier en elders, door de ontregelingen aan de getroffen en wordt, dan wel kan worden berokkend.

Het “gevaarlijke karakter” van die klimaat-, biodiversiteits- en ecologische ontregelende, menselijke activiteiten werd intussen gemeengoed : het zijn “schadeverwekkende activiteiten”, die – hier en elders – zowel effectieve slachtoffers³³ als, met zekerheid³⁴, potentiële slachtoffers maken.

Daarbij hoort bovendien de “vervelende” vaststelling dat de producenten³⁵ van de klimaatontregeling, van het biodiversiteitsverlies, van verstoorde ecologische evenwichten, van de afvalberg ..., perfect op de hoogte zijn van die schadelijke gevolgen die zij veroorzaken door aan die ontregelingen bij te dragen.

Even “vervelend” is dat de gebruikers en de consumenten van hun goederen, producten en diensten zulks, in de “welvarende” werelddelen³⁶, ook weten.

Vanzelfsprekend, kunnen de overheden die – met kennis van zaken – laten betijen, hun handen niet in onschuld wassen.

Binnen die weldenkende goegemeente maakt nochtans niemand aanstalten om het schadeverwekkende gedrag zodanig aan te passen dat het niet langer schadeverwekkend is of om naar een andere activiteit uit te kijken die niet schadeverwekkend is. Met kennis van zaken wordt de “schade erbij genomen”; met kennis van zaken en derhalve opzettelijk, wordt door producenten en, in hun kielzog, door gebruikers, consumenten en overheden schade aan anderen veroorzaakt, hier en elders.³⁷

³³ Naargelang de plaats waar de klimaat- en ecologische rampen zich voordoen : seizoens- of jarenlange droogten, waterbommen, wervelwinden, mislukte oogsten, branden...

³⁴ Op korte, middellange en lange termijn kan iedereen waar ook ter wereld aan de beurt komen.

³⁵ Rechtstreeks en onrechtstreeks, aldus een onderscheid makend tussen “ondernemingen met rechtspersoonlijkheid” en hun deelgenoten/aandeelhouders die – ongeacht hun aandeelhouderspositie – het (schadelijk) beleid van de onderneming bepalen.

³⁶ Zoals ook het geval is met betrekking tot hun (schadelijke) klimaat- en ecologische voetafdruk, is die kennis het meest ontwikkeld bij de hogere inkomens- en vermogensdecilen.

³⁷ “Un moment de honte est vite oubliée”, surtout en groupe...

Menselijke activiteiten, die o.m. het klimaat, de biodiversiteit en ecologische evenwichten ontregelen, zijn derhalve synoniem van opzettelijk veroorzaakte schade die het, wat de mens betreft ³⁸, gemunt hebben op zijn leven, zijn integriteit, gezondheid, eigendom..., die bescherming behoeven, zeker, tegen opzettelijk bedreigende en berokkende schade.

5. Zowel preventief ³⁹, als vergoedend kan veel van o.m. het aansprakelijkheidsrecht worden verwacht. ⁴⁰

De verwachting komt met de hervorming bedrogen uit.

Van een zgn. versoepeling van de aansprakelijkheidsvoorwaarden ten gunste van de slachtoffers van onrechtmatige daden komt in het wetsvoorstel weinig of niets in huis. Integendeel blijkt de hervorming als hoofd- of bij-effect te hebben dat aan economische actoren (nog meer en beter) wordt toegelaten hun activiteiten. te ontplooiën ook wanneer ze gevaarlijk en schadeverwekkend zijn. ⁴¹ De daarmee gepaardgaande negatieve externaliteiten worden niet ingekort of aangepakt.

Hoe is anders te verklaren dat het wetsvoorstel houdende boek 6 doodgemoederd verklaart niet in te gaan op de vergoedbaarheid van ecologische schade of op de wijze waarop de schadeloosstelling ervan moet worden georganiseerd? ⁴²

Het betekent, niets minder, niets meer, dat de opstellers geen rekening hebben gehouden “met het gevaarlijk karakter van de schadeverwekkende activiteit(en)” ⁴³ die de ontregeling van het klimaat, van de biodiversiteit en van ecologische evenwichten op hun kerfstok hebben. Zij gingen evenmin na of er “een bijzondere noodzaak (bestaat) om de slachtoffers van een aantasting van hun lichamelijke integriteit te beschermen” ⁴⁴, wanneer die aantasting het gevolg is van menselijke activiteiten die het klimaat, de biodiversiteit of ecologische evenwichten ontregelen.

³⁸ Grosso modo geldt dit ook op het vlak van leven, integriteit, gezondheid, veiligheid van elke (plantaardige, dierlijke of andersoortige) levensvorm.

³⁹ Toelichting, bij het wetsvoorstel, *Gedr. St. Kamer 2023-23*, nr. 3213/001, p.3 (tweede en derde alinea) : artikel 6.42 van het voorgestelde Boek 6 is evenwel restrictief en ontoereikend uitgewerkt.

⁴⁰ Uitbreidbaar, zonder veel moeilijkheden, tot het volledige privaatrecht.

⁴¹ Toelichting, bij het wetsvoorstel, *Gedr. St. Kamer 2023-23*, nr. 3213/001, p. 5 (vierde alinea), met een verwijzing naar de vrijheid van handelen en ondernemen.

⁴² Toelichting, bij het wetsvoorstel, *Gedr. St. Kamer 2023-23*, nr. 3213/001, p. 15 (tweede alinea).

⁴³ Toelichting, bij het wetsvoorstel, *Gedr. St. Kamer 2023-23*, nr. 3213/001, p. 6 (eerste alinea, in fine).

⁴⁴ Ibidem.

Kortom, het “nieuwe” aansprakelijkheidsrecht blijkt geen boodschap te hebben aan de IPCC-verslagen; het laat de klimaat-, de biodiversiteits- en de ecologische crisissen koudweg aan zich voorbijgaan.

Daarmee houdt het overigens niet op ⁴⁵ : de manier waarop wordt omgegaan met de gronden van uitsluiting van aansprakelijkheid voor fout (artikelen 6.8 en 6.9 van het voorgestelde Boek 6) ⁴⁶, de aansprakelijkheidsbeperkende betekenis die toekomt aan de “functie” in de aansprakelijkheid van de aansteller (artikel 6.15 van het voorgestelde Boek 6) en van rechtspersonen voor leden van bestuursorganen of voor vertegenwoordigers van de openbare macht (artikel 6.16 van het voorgestelde Boek 6), de overstap naar de theorie van de adequate oorzaak (artikel 6.19 § 2 van het voorgestelde Boek 6) ⁴⁷, de troostprijzen die met de proportionele aansprakelijkheid worden uitgedeeld (artikelen 6.23 en 6.24 van het voorgestelde Boek 6) ⁴⁸, de aantasting van een juridisch beschermd belang als vergoedbaarheidstest (artikel 6.25 § 1 van het voorgestelde Boek 6) ⁴⁹, de restrictieve invulling van onrechtmatige schade (artikel 6.25 § 2 van het voorgestelde Boek 6) ⁵⁰... zijn voorbeelden tussen vele andere, waaruit blijkt dat de hervorming niet neerkomt op aansprakelijkheidsversoepeling, maar op -verstrenging. Zelfs het klimaat, de biodiversiteit en de ecosystemen moeten het ontgelden.

Van “slachtoffervriendelijkheid” en “klimaatvriendelijkheid”, die zouden blijken uit een versoepeling van de aansprakelijkheidsvoorwaarden, is in het voorgestelde boek 6 geen sprake.

De zgn. “innovaties”, waarmee het wetsvoorstel uitpakt ⁵¹, verwijzen overigens niet naar “slachtoffervriendelijkheid” of naar een “versoepeling” van de

⁴⁵ Ook de wildgroei van aansprakelijkheidsuitsluitingen en -beperkingen, waaraan het wetsvoorstel niet raakt, beschermt, in de regel, belangen die door (welbepaalde) economische activiteiten worden gediend. (Toelichting, bij het wetsvoorstel, *Gedr. St. Kamer 2023-23*, nr. 3213/001, p. 14-15). De uiteenlopende regresregelingen van derde-betalers zijn in hetzelfde bedje ziek.

⁴⁶ Zie voor een eerste bespreking op de bijdrage op www.lawbackontrack.org van L. Cornelis, “U die binnenkomt, laat alle hoop varen – Deel 2”, nrs. 12-20.

⁴⁷ Eveneens op www.lawbackontrack.org de bijdrage van L. Cornelis, “Het oorzakelijk verband zoals U het nooit eerder zag”, nrs. 7 – 19.

⁴⁸ *Ibidem*, nrs. 20 – 26.

⁴⁹ Op www.lawbackontrack.org de bijdrage van L. Cornelis “De vergoedbare schade zoals U haar nooit eerder zag”, nrs. 3 – 4 en 11 – 13.

⁵⁰ *Ibidem*, nrs. 14 – 19.

⁵¹ Toelichting, bij het wetsvoorstel, *Gedr. St. Kamer 2023-23*, nr. 3213/001, p. 11-14.

aansprakelijkheidsvoorwaarden, maar wel naar andere, juridisch-technische beweegredenen, die de economische actoren, eerder dan hun slachtoffers en het klimaat ten goede komen.

Hoewel het verschil met andere bepalingen niet bijster groot is⁵², komt de hoofdprijs “slachtofferonvriendelijkheid” in het wetsvoorstel toch aan artikel 6.29 van het voorgestelde Boek 6 toe, door de brutaliteit waarmee het “schoon schip” maakt, in combinatie met de artikelen 6.21 § 1 en 6.31 van het voorgestelde Boek 6⁵³

§ 2. Artikel 6.29 van het voorgestelde Boek 6

6. Na de boodschap dat schade bij terugslag⁵⁴ tot schadeloosstelling leidt, worden de schade bij terugslag en haar toepassingsgebied in de eerste alinea van artikel 6.29 van het voorgestelde Boek 6 omschreven.

De tweede alinea zet de kroon op het werk : de tegenwerpelijkheid aan slachtoffers bij terugslag van alle verweermiddelen ten gronde die aan het “rechtstreekse slachtoffer” kunnen worden tegengeworpen.

Hoewel de schade bij terugslag in de toelichting bij het wetsvoorstel, noch bij de “consolidatie en herschikking”, noch bij de “innovaties en opheffingen” wordt vermeld⁵⁵, komen in artikel 6.29 van het voorgestelde Boek 6 rechtsregels aan bod die niet eerder tot het Belgische aansprakelijkheidsrecht behoorden. Het verruimde toepassingsgebied van artikel 6.29 van het voorgestelde Boek 6 wordt in de, daarop betrekking hebbende toelichting dus enkel vermeld, maar niet besproken of gemotiveerd.⁵⁶

⁵² Zie m.b.t. artikel 6.21 § 1 van het voorgestelde boek 6 op www.lawbackontrack.org, de bijdrage van L. Cornelis, “De vergoedbare schade zoals U haar nooit eerder zag”, nrs. 1-19.

⁵³ Zie reeds m.b.t. artikel 6.29 van het voorgestelde boek 6., de bijdrage op www.lawbackontrack.org van Prof. J.L. Fagnart, “La discrimination des victimes par répercussion”.

⁵⁴ De nieuwe terminologie waarmee naar de eerdere “schade bij weerkaatsing” wordt verwezen (Toelichting, bij het wetsvoorstel, *Gedr. St. Kamer 2023-23*, nr. 3213/001, p. 138, vierde alinea, in fine). In het Frans, “dommage par ricochet” in de plaats van “dommage par répercussion”.

⁵⁵ Toelichting, bij het wetsvoorstel, *Gedr. St. Kamer 2023-23*, nr. 3213/001, p. 8-14.

⁵⁶ Toelichting, bij het wetsvoorstel, *Gedr. St. Kamer 2023-23*, nr. 3213/001, p. 138-140.

Dat is vreemd, zelfs paradoxaal te noemen. De opstellers beroepen zich immers op de rechtspraak van het Hof van Cassatie, maar breiden het toepassingsbereik ervan uit tot ver buiten dat jurisprudentiële kader zowel wat betreft de eerste, als de tweede alinea van artikel 6.29 van het voorgestelde Boek 6. De auteurs handelen, met andere woorden, naar eigen inzichten, zonder motivering of verantwoording. De slachtoffers bij terugslag krijgen daarvan de rekening gepresenteerd.

Verwijzend naar de bijdrage van Prof. Fagnart⁵⁷, die hierna voor gelezen wordt gehouden, wordt in deze bijdrage verder op die “nieuwigheden” ingegaan.

I. **Artikel 6.29 eerste alinea van het voorgestelde Boek 6.**

A. **Het toepassingsgebied volgens de wettekst.**

7. Kort en goed verkondigt artikel 6.29 van het voorgestelde Boek 6 eerste alinea dat schade bij terugslag tot schadeloosstelling leidt. Het geeft het slachtoffer bij terugslag weliswaar een bemoedigend klopje op de schouder, maar het zou verkeerd zijn die woorden letterlijk op te vatten.

Zoals de toelichting bij het wetsvoorstel duidelijk maakt, is er veel meer nodig dan schade bij terugslag om uitzicht op schadeloosstelling te krijgen.

De tweede zin bevestigt – formeel – dat schade bij terugslag eigen schade is die een persoon lijdt ten gevolge van een (eerdere?) aantasting van het belang van een andere persoon, maar daarna is het vet van de soep.

Dat is niet enkel het geval omdat schade bij terugslag een eerdere (?) aantasting⁵⁸ “van het belang van een ander persoon” vergt⁵⁹, maar vooral omdat het slachtoffer bij terugslag met die aangetaste persoon “een juridische band of een voldoende nauwe genegenheidsband” moet hebben.

Slachtoffers bij terugslag krijgen het meteen erg warm wanneer zij vaststellen dat in het wetsvoorstel niet wordt bepaald wat met een “juridische band” (“un lien de droit”)

⁵⁷ Zie hiervoor voetnoot 53.

⁵⁸ Sluit een gelijktijdige aantasting of een latere aantasting de schade bij terugslag uit?

⁵⁹ Wat impliciet naar artikel 6.25 § 1 van het voorgestelde boek 6 verwijst.

wordt bedoeld en/of welke de toepassingsvoorwaarden zijn om van een juridische band te gewagen.

Voor evenveel wrevel zorgt de vaststelling dat niet elke, in de feiten bestaande genegenheidsband volstaat om schade bij terugslag vergoedbaar te maken. Een “voldoende nauwe” genegenheidsband is daartoe nodig. Waar ligt evenwel de grens tussen een “voldoende nauwe genegenheidsband” en de ordinaire genegenheidsband? Met welke criteria kan dat onderscheid worden gemaakt, nu het wetsvoorstel dat in het ongewisse laat?

Het slachtoffer bij terugslag vreest, niet zonder reden, dat het zich, met artikel 6.29 van het voorgestelde Boek 6, op glad ijs bevindt; op dus naar de toelichting!

B. Het toepassingsgebied volgens de toelichting

8. De toelichting bij het wetsvoorstel zet het slachtoffer bij terugslag meteen met beide voeten terug op de grond, erop wijzend “dat schade bij terugslag in de regel voor vergoeding in aanmerking komt, uiteraard voor zover de andere voorwaarden met betrekking tot de schade vervuld zijn en er een oorzakelijk verband bestaat tussen het feit dat tot aansprakelijkheid leidt en die schade”.⁶⁰

“In de regel” is een duidelijk schot voor de boeg. Er wordt verder benadrukt dat schade bij terugslag patrimoniaal of extrapatrimoniaal kan zijn, dat zij een persoonlijk of eigen karakter heeft, maar dan komt, uit het niets, de bewering dat “het kenmerk van schade bij terugslag bestaat uit het feit dat het persoonlijke schade is die voortvloeit uit een eerdere aantasting van de belangen van een andere persoon (de rechtstreeks benadeelde)”.⁶¹

Schade bij terugslag wordt, met andere woorden, bedacht met een eigen, specifieke “oorzaak”, losgekoppeld van het eigenlijke schadegebeuren : “de eerdere aantasting van de belangen van een andere persoon”.

De grondslag van die bewering wordt niet prijsgegeven of gemotiveerd; bronnen worden niet vermeld.

⁶⁰ Toelichting bij het wetsvoorstel, *Gedr. St. Kamer 2023-23*, nr. 3213/001, p. 138 (vijfde alinea).

⁶¹ Toelichting bij het wetsvoorstel, *Gedr. St. Kamer 2023-23*, nr. 3213/001, p. 138 (vijfde alinea) en 139 (eerste alinea).

Snel blijkt overigens dat “de eerdere aantasting van de belangen van een ander persoon“ niet volstaat.

Na een aantal voorbeelden⁶², komt de aap uit de mouw : “Om in aanmerking te komen voor vergoeding moet de benadeelde bij terugslag aantonen dat er tussen hemzelf en de rechtstreekse benadeelde een juridische band (zoals arbeidsovereenkomst of afstamming) of een voldoende nauwe genegenheidsband bestaat die in zijn hoofde een juridisch beschermd belang uitmaakt. Die laatste vereiste volgt reeds uit artikel 6.25 § 1 van het voorgestelde Boek 6, en moet hier dan ook niet worden herhaald.

Indien het specifiek gaat om affectieve relaties die niet gebaseerd zijn op een afstammingsverband zal de rechter de realiteit ervan moeten beoordelen“.⁶³

9. Het lijkt allemaal vrij onschuldig, maar hier worden in werkelijkheid, harde klappen uitgedeeld.

Vooreerst is dat het geval omwille van de nadruk die wordt gelegd, op het feit dat artikel 6.29 van het voorgestelde Boek 6. toepasselijk is op “alle schade bij terugslag, van welke aard dan ook...“.⁶⁴

Hoewel de desbetreffende rechtspraak van het Hof van Cassatie daartoe beperkt is gebleven, overstijgt artikel 6.29 van het voorgestelde Boek 6 de schade bij terugslag die de naasten, omwille van de zgn. familiale solidariteit, lijden bij het overlijden van de rechtstreeks benadeelde.

Met artikel 6.29 van het voorgestelde Boek 6 op zak zal er verwoed worden gezocht naar slachtoffers bij terugslag, in situaties waarin die vraag nooit eerder is gerezen. De aansprakelijken (en hun verzekeraar) zullen daarvoor met plezier zorgen.⁶⁵

Artikel 6.29 van het voorgestelde Boek 6 en de daarbijhorende toelichting zijn koren op hun molen door de verwijzing naar “een eerdere aantasting van het belang van een andere persoon met wie (het slachtoffer bij terugslag) een juridische band of een

⁶² Ontleend aan de rechtspraak (patrimoniale of extra-patrimoniale schade geleden door naasten bij het overlijden van de rechtstreeks benadeelde; de werkgever die het loon moet doorbetalen van een door een derde gekwetste en daardoor arbeidsongeschikte werknemer en niet langer het voordeel van zijn arbeidsprestaties heeft) (Toelichting, bij het wetsvoorstel, *Gedr. St. Kamer* 2023-23, nr. 3213/001, p. 139) (tweede alinea).

⁶³ Toelichting, bij het wetsvoorstel, *Gedr. St. Kamer* 2023-23, nr. 3213/001, p. 139 (derde en vierde alinea).

⁶⁴ Toelichting, bij het wetsvoorstel, *Gedr. St. Kamer* 2023-23, nr. 3213/001, p. 138 (vierde alinea).

⁶⁵ Bij voorbeeld wanneer de rechtstreeks benadeelde een rechtspersoon is en het slachtoffer bij terugslag een deelgenoot, een aandeelhouder, een schuldeiser, een werknemer, een medecontractant-afnemer... is.

voldoende nauwe genegenheidsband heeft". Er wordt aldus met concepten gegooid die ook in de toelichting onbeschreven en onbegrensd blijven.

De "juridische band" krijgt in de toelichting het gezelschap van twee voorbeelden : "zoals arbeidsovereenkomst of afstamming", maar het blijft, ten gronde, een "open begrip".

Wel maken de opstellers duidelijk dat een afstammingsband volstaat om van naasten, familieleden, gezinsleden en dergelijke, slachtoffers bij terugslag te maken ook al branden de "affectieve relaties" op een laag pitje of blijkt er van familiale solidariteit, in de feiten nog weinig te bespeuren.

Hoe de rechter "de realiteit" van affectieve relaties (die niet op een afstammingsband zijn gebaseerd) moet beoordelen om tot een "voldoende nauwe genegenheidsband te besluiten, wordt aan zijn (al dan niet menslievende, empathische) beoordelingsvrijheid overgelaten. Personen die – zonder afstammingsband – in woord en daad om elkaar geven, kunnen uit de boot van de slachtoffers bij terugslag vallen omdat de rechter meent dat er geen (bewijs voorligt van een) "voldoende nauwe genegenheidsverband" bestaat.

Personen met afstammingsband, doch zonder (voldoende) (nauwe) genegenheidsband, zitten daarentegen, van rechtswege (?), in de sloep van de slachtoffers bij terugslag. Is dat verschil in behandeling grondwettelijk te verantwoorden?

10. Daarna volgt een precisering die op een "uppercut" neerkomt : de juridische band of de voldoende nauwe genegenheidsband moet het slachtoffer bij terugslag verbinden met een persoon (de rechtstreeks benadeelde) waarvan de belangen (eerder?) door een derde onrechtmatig werden aangetast.

Artikel 6.25 § 1 van het voorgestelde Boek 6 ⁶⁶ manifesteert zich aldus als een dubbel obstakel.

Indien het, in hoofde van de rechtstreeks benadeelde, aangetaste belang geen juridisch beschermd belang is, kan er geen sprake zijn van vergoedbare schade. Vermits schade bij terugslag in het wetsvoorstel wordt voorgesteld als schade die

⁶⁶ Zie hiervoor op deze webpagina de bijdrage "De vergoedbare schade zoals U die nooit eerder zag", nrs. 1 – 19.

“voortvloeit uit een eerdere aantasting van de belangen van een andere persoon“ lijkt daaruit te volgen dat enkel de aantasting van een juridisch beschermd belang in hoofde van de rechtstreekse benadeelde tot schade bij terugslag kan leiden.⁶⁷ Het recht op schadeherstel van het slachtoffer bij terugslag wordt derhalve geconditioneerd door het recht op schadeherstel van de rechtstreeks benadeelde. In het wetsvoorstel worden slachtoffers van schade bij terugslag “derivaten“ van de rechtstreekse benadeelden en hun schade. Dat is toch even slikken.

Bovendien moet de schade bij terugslag zelf voldoen aan artikel 6.25 van het voorgestelde Boek 6 en volgende om vergoedbaar te zijn, ook wanneer de schade in hoofde van de rechtstreeks benadeelde vergoedbaar is.

C. Het drijfzand onder artikel 6.29, eerste alinea van het voorgestelde Boek 6

11. Aanbeland op dit punt, is duidelijk geworden dat het wetsvoorstel de slachtoffers bij terugslag geen warm hart toedraagt : hun behandeling is stiefmoederlijk en het ergste (de tweede alinea van artikel 6.29 van het voorgestelde Boek 6) zit nog aan te komen.

De opstellers stellen die stiefmoederlijke behandeling bovendien voor als ware zij de evidentie zelve, de normale gang van zaken in het aansprakelijkheidsrecht. Hebben zij het bij het rechte eind? Dat is minstens een ernstige bevraging waard.

Het is immers verre van zeker dat artikel 6.29 van het voorgestelde Boek 6 in hoofdstuk 4 (schade) van het voorgestelde Boek 6 thuishoort.

Laten we het verhaal van bij het begin hernemen. Het begint met een tot aansprakelijkheid leidend feit waarvoor een derde aansprakelijk is en waardoor schade aan de rechtstreeks benadeelde wordt veroorzaakt (de artikelen 6.7 tot 6.18, juncto artikel 6.19 en de artikelen 6.25 – 6.31 van het voorgestelde Boek 6).

⁶⁷ “Het recht van de benadeelde die schade bij terugslag lijdt is een eigen recht, maar het is tevens een afgeleid recht dat niet zou bestaan zonder voorafgaande aantasting van de belangen van een andere persoon. Het recht van de benadeelde die bij terugslag schade lijdt, is in die mate afhankelijk van het recht van de rechtstreeks benadeelde “, (Toelichting, bij het wetsvoorstel, *Gedr. St. Kamer* 2023-23, nr. 3213/001, p. 140, derde alinea).

Die (rechtstreeks) benadeelde blijkt evenwel zelf een oorzaak van de schade te zijn die hij lijdt, in de vorm van een tot aansprakelijkheid leidende feit waarvoor hij instaat (artikel 6.21 van het voorgestelde Boek 6).

Zowel het aan de derde toerekenbare tot aansprakelijkheid leidende feit, als het aan de (rechtstreeks) benadeelde toerekenbare tot aansprakelijkheid leidende feit blijken derhalve noodzakelijke en voldoende voorwaarden van de schade te zijn, die door de rechtstreeks benadeelde wordt geleden (artikel 6.19 § 1 van het voorgestelde Boek 6). Zonder die feiten of één van hen zou de schade zich niet hebben voorgedaan onder de concrete omstandigheden van het schadegeval.

Er doet zich aldus een situatie van pluraliteit van oorzaken voor, die niet is te verwarren met een pluraliteit van aansprakelijken (artikel 6.20 van het voorgestelde Boek 6). Immers is het rechtstreekse slachtoffer niet mede-aansprakelijk voor de schade die hem/haar treft.⁶⁸

Artikel 6.29 van het voorgestelde Boek 6 voegt daaraan toe dat de tot aansprakelijkheid leidende feiten, toerekenbaar aan de derde én aan de rechtstreeks benadeelde, (eigen/persoonlijke) bijkomende slachtoffers maken, die, omwille van hun “band” met de rechtstreeks benadeelde, slachtoffers bij terugslag worden genoemd. Hoe is daarmee om te gaan?

1. Bekeken van de zijde van de derde aansprakelijke

- 12.** Slachtoffers bij terugslag roepen vanzelfsprekend in dat hun schade⁶⁹ zich niet zou hebben voorgedaan onder de concrete omstandigheden van het schadegeval, zonder het aan de derde toerekenbare tot aansprakelijkheid leidende feit. Zij hebben het bij het rechte eind : indien de onrechtmatige tussenkomst van de derde geen schade aan de rechtstreeks benadeelde had berokkend, dan zou ook de schade bij terugslag achterwege zijn gebleven.

⁶⁸ De in rechte afdwingbare aansprakelijkheid moet zich namelijk steeds voordoen in een rechtsverhouding met een derde. Het slachtoffer dat zichzelf schade berokkent, beantwoordt niet aan die vereiste; zie op deze www.lawbackontrack.org : J.L. Fagnart, La faute involontaire de la victime ou la bonne astuce pour réduire les indemnisations; evenals L. Cornelis “Frémissements et soubresauts avec les faits dont la personne lésée est responsable et qui sont une des causes du dommage (l’article 6.21 § 1er)”.

⁶⁹ Het kan zowel over patrimoniale, als over extra-patrimoniale schade gaan (verlies van inkomsten, van vermogen, aantasting van gevoelens...).

Met artikel 6.19 § 2 van het voorgestelde Boek 6 opent zich voor de derde aansprakelijke toch een ontsnappingsroute : hij kan proberen aan te tonen dat het verband tussen de schade bij terugslag en het, aan hem toerekenbare tot aansprakelijkheid leidende feit “dermate verwijderd is dat het kennelijk onredelijk zou zijn de schade (bij terugslag) (aan hem) toe te rekenen (...)”.⁷⁰

Slaagt hij daarin dan is er geen aansprakelijkheid voor de schade bij terugslag, ook al blijft de aansprakelijkheid jegens de rechtsreeks benadeelde overeind.

Voert hij dat verweer niet of slaagt hij daarin niet, dan staat zijn aansprakelijkheid vast maar kan hij, met een beroep op artikel 6.31 § 1 van het voorgestelde Boek 6, de schadeloosstelling trachten te beperken.

Daartoe moet hij aantonen dat het, aan hem toerekenbare tot aansprakelijkheid leidende feit voor het slachtoffer bij terugslag tot gevolg heeft gehad dat de schade (waarvan de vergoeding wordt gevorderd) vroeger is opgetreden dan het geval zou zijn geweest zonder dit feit. In die hypothese komt immers enkel de schade die het gevolg is van het vervroegd optreden ervan, voor schadeloosstelling in aanmerking.

Onder omstandigheden kan hij zich ook bedienen van de voorafbestaande toestand van het slachtoffer bij terugslag (artikel 6.31 § 2 van het voorgestelde Boek 6).

De gezondheidssituatie van het rechtstreekse slachtoffer of familiale conflicten kunnen, bij wijze van voorbeeld, tot gevolg hebben dat het slachtoffer bij terugslag reeds schade lijdt of een “beperking” vertoont. In die omstandigheden, wordt het recht op schadeloosstelling beperkt tot de “nieuwe schade” of tot de verergering van de bestaande schade.⁷¹

2. Bekeken van de zijde van de rechtstreeks benadeelde

13. Ook al zullen slachtoffers bij terugslag, eerder zelden, belangstelling hebben ⁷² om de rechtstreeks benadeelde ter verantwoording te roepen, zal dat bij de derde aansprakelijke wel anders liggen.

⁷⁰ Aldus luidt de tekst van artikel 6.19 § 2 van het voorgestelde boek 6.

⁷¹ Artikel 6.31, hoewel zeer onduidelijk met betrekking tot het onderscheid tussen de daarin aan bod komende situaties, heeft eveneens meer aanknopingspunten met het causaal verband dan met het schadebegrip.

⁷² Omwille van de familieband, van de voldoende nauwe genegenheidsband of, bij de arbeidsovereenkomst, van artikel 16 WAO.

Hij zal invoeren dat de slachtoffers bij terugslag hun schade (bij terugslag) niet enkel door toedoen van het aan hem toerekenbare, tot aansprakelijkheid leidende feit hebben te danken, maar ook aan een tot aansprakelijkheid leidend feit dat aan het rechtsreekse slachtoffer toerekenbaar is. Wordt zulks aanvaard dan kan hij immers op een aansprakelijkheid in solidum met de rechtstreeks benadeelde wijzen en daaraan een regresvordering onttelen (artikelen 6.20 en 6.22 van het voorgestelde Boek 6).

Gelet op artikel 6.19 § 1 van het voorgestelde Boek 6. kan niet worden betwist dat het feit, waardoor de rechtstreeks benadeelde zichzelf schade berokkende, ten opzichte van slachtoffers bij terugslag voldoet aan de kwalificatie van een tot aansprakelijkheid leidend feit waardoor schade bij terugslag werd veroorzaakt.

Ook de derde aansprakelijke kan zich daarop beroepen. Dat kan, bij voorbeeld, gebeuren door de rechtstreeks benadeelde, met het oog op regres, in tussenkomst en vrijwaring te dagvaarden wanneer slachtoffers bij terugslag hem in rechte tot schadeherstel aanspreken.

Zoals de derde aansprakelijke, kan ook de rechtstreeks benadeelde proberen te ontsnappen aan aansprakelijkheid of proberen haar te beperken door een beroep op de artikelen 6.19 § 2 en 6.31 van het voorgestelde Boek 6 te doen.

Slaagt hij daarin niet, dan zal hij ten aanzien van de derde aansprakelijke, die het slachtoffer bij terugslag heeft vergoed, in het kader van een regresvordering, zijn bijdrage tot het ontstaan van de schade (artikel 6.22 § 1 van het voorgestelde Boek 6) verschuldigd zijn, in de veronderstelling dat er geen fout werd begaan met het opzet schade te veroorzaken (artikel 6.22 §§ 2 en 3 van het voorgestelde Boek 6).⁷³

D. De kortsluiting

- 14.** Wanneer artikel 6.29 van het voorgestelde Boek 6 causaliteitsgewijs wordt geanalyseerd, wordt meteen zonneklaar waar en waarom die bepaling de mist ingaat.

Door te verklaren dat “het kenmerk van schade bij terugslag bestaat uit het feit dat het persoonlijke schade is die voortvloeit uit een eerdere aantasting van de belangen van

⁷³ Zie daarover op deze webpagina de bijdragen : “La faute commise avec l’intention de causer un dommage (première et deuxième parties)“.

een andere persoon (de rechtstreeks benadeelde)"⁷⁴ en, verder in de toelichting, "het recht van de benadeelde die schade bij terugslag lijdt is een eigen recht, maar het is tevens een afgeleid recht dat niet zou bestaan zonder voorafgaande aantasting van de belangen van een andere persoon"⁷⁵, worden stellingen verkondigd die frontaal met de artikelen 6.19 en 6.31 van het voorgestelde Boek 6 botsen.

Ervan uitgaande dat de artikelen 6.19 en 6.31 van het voorgestelde Boek 6 "redelijke" beperkingen opleggen aan de uitoefening van grondrechten, kan van een bepaling zoals artikel 6.29 van het voorgestelde Boek 6, die radicaal het tegendeel doet, worden gedacht dat zij "onredelijk" is.⁷⁶ Dat verdient wat meer aandacht.

De toelichting bij het wetsvoorstel tracht de idee door te drukken dat de oorzaak (artikel 6.19 van het voorgestelde Boek 6) van schade bij terugslag te zoeken en te vinden is in de aantasting van de belangen van de rechtstreeks benadeelde. Daarom wordt gesproken van een eigen, maar afgeleid recht.

Tussen de plooiën valt aldus⁷⁷ dat het eigen recht op schadeloosstelling van het slachtoffer bij terugslag het gevolg is van persoonlijk schade, veroorzaakt (artikel 6.19 van het voorgestelde Boek 6) door twee, opzichtsens het slachtoffer bij terugslag, tot aansprakelijkheid leidende feiten, het ene toerekenbaar aan een derde aansprakelijke, het andere aan de rechtstreeks benadeelde.

Dat wordt door artikel 6.29 van het voorgestelde Boek 6 "vergeten", en die vergetelheid brengt de rechtspraak en de opstellers ertoe in te zoomen op en vrede te nemen met een zgn. afgeleid karakter van de schade bij terugslag.

Voor het slachtoffer is dat resultaat bijzonder pijnlijk.

Zoals uit de, hierna besproken tweede alinea van artikel 6.29 van het voorgestelde Boek 6 blijkt, verliest het in één klap zijn recht op integrale schadeloosstelling zowel opzichtsens de derde aansprakelijke, als opzichtsens de rechtstreeks benadeelde, hoewel alle aansprakelijkheidsvoorwaarden om tot een gehoudenheid in solidum te besluiten, verenigd zijn (zie de artikelen 6.32 en 6.20 van het voorgestelde Boek 6).

⁷⁴ Toelichting, bij het wetsvoorstel, *Gedr. St. Kamer 2023-23*, nr. 3213/001, p. 138 en 139 (laatste, resp. eerste alinea).

⁷⁵ Toelichting, bij het wetsvoorstel, *Gedr. St. Kamer 2023-23*, nr. 3213/001, p. 140 (derde alinea).

⁷⁶ Wat, zoals hierna wordt aangetoond, met artikel 6.29 van het voorgestelde Boek 6 ook het geval blijkt te zijn.

⁷⁷ En verder in de Toelichting onbesproken gelaten.

In de plaats daarvan komt een misbakken verdeling van aansprakelijkheid, waarvoor in de artikelen 6.19 tot 6.24 van het voorgestelde Boek 6. ⁷⁸ geen verantwoording is te vinden.

15. Het “verlies” van het recht op integrale schadeloosstelling ⁷⁹ komt neer op een onteigening, dat wil zeggen een beperking van de effectieve uitoefening van het eigendomsrecht, evenals van andere fundamentele grondrechten zoals het recht op privéleven, op vrijheid... van het slachtoffer bij terugslag ⁸⁰, vermits aan dat slachtoffer een deel van de schadevergoeding (middelen) wordt ontzegd.

De redelijkheid van die beperking is sterk betwistbaar.

Gelet op de (bestaande en voorgestelde) aansprakelijkheidsregels waaruit volgt dat slachtoffers bij terugslag zich in de voorwaarden bevinden om de aansprakelijkheid in solidum van de derde aansprakelijke en van de rechtstreeks benadeelde in te roepen en aldus, naar keuze, van elkeen integrale schadeloosstelling te bekomen, staat het op meer dan losse schroeven dat de regeling van artikel 6.29 van het voorgestelde Boek 6 . in een democratische samenleving noodzakelijk zou zijn en daarin aan de dwingende maatschappelijke behoefte zou beantwoorden.

Het verlies van effectief uitoefenbare grondrechten omwille van een “band” die tussen het slachtoffer bij terugslag en de rechtsreeks benadeelde (familieband, voldoende nauwe genegenheidsband, arbeidsovereenkomst...) bestaat, lijkt eerder met de democratische beginselen, finaliteit en werkingsregels te strijden dan daartoe bij te dragen.

Het dienend en proportioneel karakter van de beperkende, in artikel 6.29 van het voorgestelde Boek 6 vervatte maatregel ontbreekt eveneens. De toepassing van de artikelen 6.19, 6.20, 6.22 en 6.32 van het voorgestelde Boek 6 moet ertoe leiden dat het slachtoffer bij terugslag ⁸¹ integraal wordt vergoed en dat de last van de

⁷⁸ In het bijzonder niet in artikel 6.21 van het voorgestelde Boek 6 vermits aan het slachtoffer bij terugslag – bij veronderstelling – geen fout of ander tot aansprakelijkheid leidend feit is toe te rekenen.

⁷⁹ Terwijl vaststaat dat de aansprakelijkheidsvoorwaarden verenigd zijn om tot een aansprakelijkheid in solidum te besluiten van de derde aansprakelijke en van de rechtstreeks benadeelde.

⁸⁰ Als gevolg daarvan worden slachtoffers van vergoedbare schade op verschillende wijzen behandeld naargelang de omstandigheden waarin zij – ongevraagd – het slachtoffer van eenzelfde schade zijn geworden, zijnde een criterium dat blijkbaar enkel op slachtoffers bij terugslag wordt toegepast.

⁸¹ Waaraan, het kan niet voldoende worden benadrukt, geen fout of ander tot aansprakelijk leidend feit kan worden toegerekend.

schadeloosstelling, overeenkomstig artikel 6.22 van het voorgestelde Boek 6, tussen de derde aansprakelijke en de rechtstreeks benadeelde kan worden verdeeld.

Die “oplossing” is veel pertinenter en proportioneler, in het licht van de vergoedende en preventieve functie van het – redelijke – aansprakelijkheidsrecht, dan de uitkomst van artikel 6.29 van het voorgestelde Boek 6.

Artikel 6.29 van het voorgestelde Boek 6 laat het slachtoffer (bij terugslag) verweesd achter met een deels⁸² vergoede schade en zet in diezelfde mate twee aansprakelijken uit de wind, in strijd met de op hen rustende aansprakelijkheid, dat alles onder het voorwendsel van een “band” die tussen de rechtstreeks benadeelde en het slachtoffer (bij terugslag) bestaat.

Met artikel 6.29 van het voorgestelde Boek 6 slaagt Boek 6 erin, zoals de rechtspraak zulks eerder op beperktere schaal deed, om de schade van slachtoffers bij terugslag onder de mat te vegen in plaats van ze te herstellen.

Dat kan niet goed worden gepraat.

II. Artikel 6.29 tweede alinea van het voorgestelde Boek 6 : een bedorven kers op een mislukte taart

A. De wettekst

- 16.** De misvattingen, die artikel 6.29 van het voorgestelde Boek 6 eerste alinea aaneenrijgt, zijn onontbeerlijk om de schade bij terugslag aan de invloedssfeer van de artikelen 6.19 tot 6.24 van het voorgestelde Boek 6 te onttrekken.

De eerste alinea van artikel 6.29 vernauwt schade bij terugslag tot een gebeuren tussen het slachtoffer bij terugslag en zijn “band” met de rechtstreeks benadeelde. Het, door de artikelen 6.19 tot 6.24 van het voorgestelde Boek 6 bepaalde aansprakelijkheidsplaatje wordt daarbij, volkomen ten onrechte, uit beeld gelaten.

Die vergissing, die ook een kunstgreep kan zijn, leidt tot de juridische miskleun die in de tweede alinea van artikel 6.29 van het voorgestelde Boek 6. pronkt : “de aansprakelijke kan aan de benadeelde bij terugslag zowel de fout van de rechtstreekse

⁸² Op de omvang van het onvergoede, resp. vergoede deel van de schade hebben het slachtoffer (bij terugslag) en zijn band met de rechtstreeks benadeelde overigens geen enkele greep. Zijn schade van 100 kan, bij wijze van voorbeeld, tot één euro ex aequo et bono worden verminderd omwille van de aansprakelijkheidsverdeling tussen de derde aansprakelijke en de rechtstreeks benadeelde.

benadeelde tegenwerpen, als de andere verweermiddelen ten gronde die hij aan deze laatste had kunnen tegenwerpen“.

Daarmee wordt gezegd dat (alleen?) de aansprakelijke derde zowel de fout van de rechtstreeks benadeelde aan het slachtoffer bij terugslag kan tegenwerpen⁸³, als alle andere verweermiddelen ten gronde waarmee hij de aansprakelijkheidsvordering van de rechtstreeks benadeelde kan neutraliseren of reduceren.

Van dergelijke “mogelijkheid“ was tot op heden in het aansprakelijkheids- en verbintenissenrecht geen spoor te bekennen.

B. De toelichting

17. Oppervlakkig⁸⁴ wordt in de toelichting bij het wetsvoorstel naar een verantwoording van die zgn. regel en haar aanzienlijke uitbreiding in het wetsvoorstel gezocht.

In eerste instantie wordt verwezen naar doctrinale zienswijzen die, in tegenstelling tot de huidige rechtspraak, van mening zijn dat de fout van de rechtstreeks benadeelde niet kan worden tegengeworpen aan het slachtoffer bij terugslag.⁸⁵

Zonder op die discussie in te gaan, wordt vervolgens de rechtspraak van het Hof van Cassatie bijgevallen⁸⁶ met de toevoeging dat het Grondwettelijke Hof hierin geen discriminatie ziet die tegen het gelijkheidsbeginsel ingaat.⁸⁷

Volgens de opstellers is de motivering van het Hof van Cassatie “evenwel niet overtuigend“. Met die opmerking willen ze de discussie over de “oplossing“ van het Hof niet heropenen, maar wel haar toepassingsgebied, spectaculair, verruimen.

Voortgaande op het idee dat het recht op schadeloosstelling van een slachtoffer bij terugslag “een afgeleid recht is dat niet zou bestaan zonder voorafgaande aantasting

⁸³ Wat, onder verder te bepalen voorwaarden, reeds door de (geldende) rechtspraak wordt aangenomen.

⁸⁴ Vgl. de daaraan gewijde bijdrage van Prof. Fagnart op www.lawbackontrack.org : J.F. Fagnart, “La discrimination des victimes par répercussion“.

⁸⁵ Toelichting, bij het wetsvoorstel, *Gedr. St. Kamer 2023-23*, nr. 3213/001, p. 139 (vijfde alinea).

⁸⁶ Toelichting, bij het wetsvoorstel, *Gedr. St. Kamer 2023-23*, nr. 3213/001, p. 139 en 140 (laatste, resp. eerste alinea) : Het is vaste rechtspraak van het Hof dat de fout van de rechtstreeks benadeelde, op grond van een principe van familiale solidariteit, kan worden tegengeworpen aan de benadeelden bij terugslag “.

⁸⁷ Toelichting, bij het wetsvoorstel, *Gedr. St. Kamer 2023-23*, nr. 3213/001, p. 140 (eerste alinea in fine); het Grondwettelijke Hof sprak zich niet uit over de redelijkheid van de beperking die door artikel 6.29 van het voorgestelde boek 6 (of door de onderliggende jurisprudentiële regel) aan de uitoefening van grondrechten wordt opgelegd.

van de belangen van een andere persoon“ en dat zijn desbetreffend recht in die mate afhankelijk (is) van de rechtstreeks benadeelde ⁸⁸, poneren ze ⁸⁹ “dat alle verweermiddelen ten gronde die de auteur van de schade had kunnen tegenwerpen aan de rechtstreeks benadeelde, ook kunnen worden tegengeworpen aan de benadeelde bij terugslag“.⁹⁰

Uit de voorbeelden die worden gegeven (het opzet van de rechtstreeks benadeelde ⁹¹; een grond van uitsluiting van aansprakelijkheid bepaald in de artikelen 6.8 en 6.9 van het voorgestelde Boek 6; een geldig exoneratiebeding⁹²) blijkt dat het slachtoffer bij terugslag elk recht op schadeherstel ten aanzien van de derde aansprakelijke verliest of beperkt ziet, wanneer de rechtstreeks benadeelde over geen recht of over een beperkt recht van schadeherstel tegen die derde aansprakelijke met betrekking tot de door hem geleden schade beschikt. ⁹³

Het slachtoffer bij terugslag wordt ten aanzien van de derde aansprakelijke als het ware met de rechtstreeks benadeelde geïdentificeerd.

- 18.** Aldus kanaliseert artikel 6.29 van het voorgestelde Boek 6 de aansprakelijkheidsvordering van het slachtoffer bij terugslag naar de rechtstreeks benadeelde en zet het de derde aansprakelijke overduidelijk uit de wind.

Anders gezegd het voordeel van de aansprakelijkheid in solidum wordt aan het slachtoffer bij terugslag geheel of gedeeltelijk ontnomen : de opstellers verplichten hem het (financiële) risico van de rechtstreeks benadeelde te lopen en te ondergaan, terwijl artikel 6.20 van het voorgestelde Boek 6 dat risico bij alle medeaansprakelijken legt, hoedanigheid die niet aan het slachtoffer bij terugslag toekomt.

⁸⁸ Toelichting, bij het wetsvoorstel, *Gedr. St. Kamer 2023-23*, nr. 3213/001, p. 140 (derde alinea)

⁸⁹ Met verwijzing naar één enkele auteur (N. Estienne).

⁹⁰ Toelichting, bij het wetsvoorstel, *Gedr. St. Kamer 2023-23*, nr. 3213/001, p. 140 (derde alinea). De precisering dat het moet gaan over verweermiddelen ten gronde werd door de opstellers in de tekst van artikel 6.29, tweede alinea van het voorgestelde Boek 6 opgenomen om te verduidelijken dat de verjaring of het eventueel verval van de vordering van de rechtstreeks benadeelde geen invloed heeft op het recht op schadeherstel van het slachtoffer bij terugslag (Toelichting, bij het wetsvoorstel, *Gedr. St. Kamer 2023-23*, nr. 3213/001, p. 141, eerste alinea).

⁹¹ Wellicht wordt aldus verwezen naar artikel 6.21 §§ 2 en 3 van het voorgestelde Boek 6

⁹² Toelichting, bij het wetsvoorstel, *Gedr. St. Kamer 2023-23*, nr. 3213/001, p. 141 (eerste alinea).

⁹³ Contractueel of buitencontractueel.

Of nog anders gezegd : de rampspoed die artikel 6.29 van het voorgestelde Boek 6 voor het slachtoffer bij terugslag in petto heeft, is niet beperkt tot een verdeling van aansprakelijkheid in de mate dat de fout van de rechtstreeks benadeelde tot zijn eigen schade heeft bijgedragen, maar kan ook, op andere gronden, leiden tot het volledige verlies of tot een beperking op andere rechtsgronden van het schadeherstel.

Volgens de opstellers zou de schrapping van artikel 6.29 van het voorgestelde Boek 6 “het probleem dikwijls enkel verplaatsen; het toekennen van een volledige schadevergoeding aan de benadeelde bij terugslag, zou immers niet beletten dat de aansprakelijke (derde) later verhaal uitoefent tegen de rechtstreeks benadeelde, indien deze nog in leven is, of tegen zijn erfgenamen”.⁹⁴

Wat daarmee mis zou zijn, wordt evenwel niet gezegd of verklaard!

⁹⁴ Toelichting, bij het wetsvoorstel, *Gedr. St. Kamer 2023-23*, nr. 3213/001, p. 140 (vierde alinea).